

اسحاق حسین ۱۳۴۱ -

زندگی، درسایہ سار فرهنگ پویا / تألیف سید حسین اسحاقی۔ - قم: خادم الرضا علیہ السلام، ۱۳۹۰۔

۱۶۸ ص۔ - (دانشنامہ جوان، سلوک جوانی؛ ۱۲)

شابک جلد (۱۲): ISBN 978 - 600 - 206 - 021 - 1

شابک دورہ: ISBN 978 - 600 - 206 - 024 - 2

فہرست نویسی بر اساس اطلاعات قبیلہ

کتابنامہ: ص ۱۶۴، همچنین بہ صورت زیر نویس۔

۱. جوانان و اسلام، ۲. جوانان - راہ و رسم زندگی (اسلام)، ۳. اسلام و خانواده، ۴. اسلام و

اجتماع، الف، عنوان۔

۲۹۷/۴۸۳۱۲

BP ۲۳۰/۱۶۵ / الف ۵ م ۶

دانشنامهٔ جوان

سکون جوانی

(۱۲)

زندگی، در سایه‌سار فرهنگ پویا

سید حسین اسحاقی

قم / خیابان صفائی (شهدا) / انتهای کوی بیگدلی
 نیش کوی شهید گلدوست / پلاک ۲۸۴ / صندوق پستی ۳۷۱۵۵/۶۱۱۳
 تلفن: ۷۷۴۲۱۴۲ - ۷۷۳۶۱۶۵ / ۰۲۵۱ / ۰۹۱۲۵۵۱۷۲۵۸

دانشنامه جوان

سلوک جوانی (۱۲)

زندگی، در سایه سار فرهنگ پویا

ناشر: انتشارات خادم‌الرضا (ع) / مؤلف: سید حسین اسحاقی
 ویراستار: سعیده مهاجر ایرملو / صفحه‌آرا: مرتضی فتح‌اللهی
 طرح جلد: مرتضی شمسعلی پور / لیست‌گرافی: صیام
 چاپ: عمران / صحافی: الهادی / شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه
 بها: ۲۰۰۰ تومان

قیمت دوره ۱۴ جلدی: ۲۵۰۰۰ تومان

شاپک دوره: ۲-۲۴-۰۲۰۶-۶۰۰-۹۷۸

شاپک جلد: ۱-۰۲۱-۰۲۰۶-۶۰۰-۹۷۸

کلیه حقوق برای انتشارات خادم‌الرضا (ع) محفوظ است.

مرکز پخش:

ستاد اجرایی طرح توسکا (مجری توزیع سراسری کتاب ایران)

انتشارات خادم‌الرضا (ع)

تلفن: ۷۷۴۲۱۴۲ - ۷۷۳۶۱۶۵ / ۰۲۵۱ / ۰۹۱۲۲۵۱۳۶۸۹

فهرست مطالب

سپیده‌ی سخن ۱۱

فصل اول

گذری بر اصول و قواعد رشد
و سازندگی شخصیت جوانان / ۱۷

اعتماد به نفس ۱۹

نظم و برنامه‌ریزی ۲۱

جوان و انس با قرآن ۲۳

جوان و کرامت نفس ۲۶

جوان و گناه‌گریزی ۲۸

۲۹	جوان و یاد خدا
۳۰	جوان و توبه
۳۳	جوان و مناجات
۳۵	خودیابی و خدایابی
۳۷	جوان و انتقادپذیری
۳۹	جوان و رفاقت
۴۱	جوان و استفاده بهینه از اوقات فراغت

فصل دوم

نقش خودباوری و هدفمندی در زندگی جوانان / ۴۳

۴۵	نقش خودباوری در موفقیت جوانان
۴۶	خودیابی، عامل خودباوری
۵۰	عزت‌مداری در سایه خودباوری

فصل سوم

بایدها و نبایدهایی در دوست‌یابی جوانان / ۵۳

۵۵	دقت در دوست‌یابی
۵۶	اثرپذیری از دوستان
۵۷	ویژگی‌های دوستان ناباب
۵۸	نمونه‌ای از تأثیرگذاری دوست
۵۹	پرهیز از دوستان بدنام
۶۰	آثار هم‌نشینی با نیکان و بدان
۶۲	ویژگی‌های دوستان خوب

فصل چهارم

بهار شادمانی در فصل جوانی / ۶۵

- ۶۷ مفهوم شناسی شادی
- ۶۸ ضرورت شادی در زندگی
- ۷۰ جایگاه شادی و نشاط در قرآن کریم
- ۷۲ شادی‌های ظاهری و حقیقی
- ۷۲ معیارهای غم و شادی
- ۷۳ توکل بر خدا، عاملی مهم و موثر برای شادمانی

فصل پنجم

وفای به عهد و پیمان، رسم جوان‌مردی / ۷۵

- ۷۷ وفای به عهد در اسلام
- ۷۹ ضرورت وفای به عهد و پیمان
- ۸۰ رعایت پیمان‌ها حتی در برابر دشمنان
- ۸۲ عمل به وعده‌های اخلاقی
- ۸۳ اسوه‌های وفاداری به عهد
- ۸۵ حکایت دیگری از وفای به عهد
- ۸۷ پیمان‌شکنی و پی‌آمدهای منفی آن

فصل ششم

ایجاد هبستگی اجتماعی و کمک به هم‌نوعان

دو رسالت ارزشمند / ۸۹

- ۹۱ هم‌بستگی و تفرقه‌گریزی

- ۹۲ سازش بین مردم، وظیفه هر مسلمان
- ۹۴ پرهیز از بدگمانی، عاملی موثر در اصلاح و سازش
- ۹۵ وظایف نزاع کنندگان
- ۹۶ وظیفه دیگران در برابر اختلافات
- ۹۷ اصلاح ذات بین در جامعه اسلامی
- ۹۹ تعاون، تخاذل یا تخاصم در روابط اجتماعی
- ۱۰۰ هشدار به گره‌ناگسایان
- ۱۰۱ بهترین روش برای کمک به تهی‌دستان
- ۱۰۲ زراندوزی توانگران عامل فقر و نداری
- ۱۰۳ تأمین نیاز تنگ‌دستان
- ۱۰۵ اصلاح و برقراری سازش میان مردم
- ۱۰۶ سفارش رسول اعظم صلی الله علیه و آله به هم‌گرایی
- ۱۰۷ رفتار کریمانه با تهی‌دستان

فصل هفتم

ورزش و بایسته‌های اخلاقی آن / ۱۰۹

- ۱۱۱ ضرورت ورزش
- ۱۱۲ انواع ورزش‌ها
- ۱۱۵ ورزش و سلامتی
- ۱۱۶ ورزش و شادابی
- ۱۱۶ تبلور اخلاق ورزشی در ایمان، استقامت و گذشت
- ۱۱۸ دوراندیشی و احترام به مربی و پیش‌کسوتان
- ۱۱۸ میانه‌روی و بردباری
- ۱۱۹ ورزشکار و استفاده از فرصت‌ها

ورزش و ارتباط انسان با طبیعت ۱۲۰

ورزشکار و برنامه‌ریزی ۱۲۱

فصل هشتم

نقش اوقات فراغت در تکامل

فردی و سلامت اجتماعی جوان / ۱۲۳

مفهوم‌شناسی اوقات فراغت ۱۲۵

نقش اوقات فراغت در تکامل انسان ۱۲۶

پی‌آمدهای مثبت اوقات فراغت ۱۲۸

آثار منفی اوقات فراغت ۱۲۹

بایسته‌های اوقات فراغت ۱۳۱

راه‌های گذران اوقات فراغت ۱۳۲

فصل نهم

حیات اجتماعی در پرتو

امر به معروف و نهی از منکر / ۱۳۵

اهمیت و فلسفه امر به معروف و نهی از منکر ۱۳۷

مفهوم‌شناسی و پیشینه امر به معروف و نهی از منکر ... ۱۳۹

امر به معروف و نهی از منکر، در قرآن کریم ۱۴۰

امر به معروف و نهی از منکر، در روایت‌ها ۱۴۱

ترک امر به معروف و نهی از منکر، عاملی برای سقوط

تمدن‌ها ۱۴۲

پرهیز از زیاده‌روی در سرزنش و بدزبانی ۱۴۴

- ۱۴۵ اعتمادسازی آمر
- ۱۴۶ امر به معروف در خانواده
- ۱۴۷ احساس مسئولیت اجتماعی
- ۱۴۹ مبارزه مثبت و منفی با گناهان

فصل دهم

پاسخ به پرسش‌های نسل جوان / ۱۵۱

- سؤال ۱: چرا بعضی از جوانان از الگوهای غربی پیروی می‌کنند؟ ۱۵۳
- سؤال ۲: بحران هویت چیست و راه‌های مقابله با آن کدام است؟ ۱۵۵
- سؤال ۳: معنویت در زندگی انسان‌ها، از چه جایگاهی برخوردار است؟ ۱۵۶
- سؤال ۴: اهمیت هدف‌مندی در زندگی، به چه میزان است؟ ۱۵۷
- سؤال ۵: خویش‌داری حقیقی چیست؟ ۱۵۸
- سؤال ۶: راه‌های تقویت گرایش جوانان به مذهب چیست؟ ۱۵۹
- سؤال ۷: چگونه می‌توان از ناهنجاری‌های رفتاری جوانان پیش‌گیری کرد؟ ۱۶۰
- سؤال ۸: چگونه می‌توانیم در زندگی دچار روزمرگی نشویم؟ ۱۶۲
- منابع و مأخذ ۱۶۴

سپیده سخن

جوانی، از پیچیده‌ترین دوران زندگی و بهار عمر انسان است. فرد در این دوران، سرشار از شور و شوق و امید و لبریز از توانایی جسمی و روانی است. مراحل گوناگون زندگی انسان از کودکی تا جوانی و پیری، دوران طبیعی زندگی فرد و سنت اجتناب‌ناپذیر الهی است. خداوند در قرآن کریم از این مراحل چنین یاد می‌کند:

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ﴾؛^۱

این خداوند بزرگ است که شما را از نطفه‌ای ضعیف

آفریده و در شرایط ضعف و ناتوانی دوران کودکی، پرورستان داده است: آن گاه پس از دوران ضعف، به شما نیروی جوانی بخشیده و پس برای شما روزگار ضعف و پیری را مقدر کرده است. خداوند آنچه را اراده کند، می آفریند و مشیتش بر دانش و قدرت استوار است.

از میان مراحل گوناگون زندگی، دوران جوانی، بهترین زمان برای رسیدن به بالاترین و عالی ترین مراحل زندگی است. نیروی انسانی، یکی از باارزش ترین سرمایه های هر جامعه ای است و نسل جوان هر کشوری نیز مهم ترین نیروی انسانی آن محسوب می شود. در حقیقت، فرد با تکیه بر قدرت و نیروی جوانی است که می تواند بر مشکلات زندگی خود پیروز شود و راه های سخت و ناهموار آن را به آسانی بپیماید.

با فرا رسیدن دوران جوانی، دوران کودکی به پایان می رسد و بدترین انسان به محیط مسئولیت شخصی خویش قدم می گذارد و به انجام وظایف عمومی مکلف می شود. همه خانواده ها و ملل و اقوام گوناگون سراسر جهان، به بلوغ و جوانی که سیر آغاز زندگی اجتماعی هر فردی است، توجه ویژه ای دارند و آن را در زندگی تحولی مهم و انقلابی ارزشمند می دانند.

بی شک، یکی از وظایف مهم خانواده ها و جوامع، فراهم کردن محیطی سالم برای رشد و تربیت درست و شایسته آنهاست و بی توجهی به این امر، خسارت های جبران ناپذیری را برای فرد، خانواده و جامعه در پی خواهد داشت.

در تاج فرهنگ: نسل جوان، نسل آینده ساز است.

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید:

یکی از راه‌های تهاجم فرهنگی این بود که سعی کند جوان‌های مؤمن را از پاینده‌های متعصبانه به ایمان، منصرف کنند؛ مانند همان کاری که در قرن‌های گذشته در اندلس (اسپانیای فعلی) کردند، جوان‌ها را ریختند در عالم فساد، شهوت‌رانی و میگساری. این کارها در حال حاضر دارد انجام می‌گیرد.^۱

دشمن، مانع اصلی تحقق هدف‌های خود را در گسترش فرهنگ دینی و اعتقاد به خداوند و معنویت می‌بیند. از این رو، همواره برای کم‌رنگ کردن این باورها، با ایجاد خلل در باور و اندیشه قشر جوان، برای به انحراف کشاندن و بی‌هویت کردن آنها می‌کوشد. خداوند در قرآن کریم، درباره خطر رواج زشتی‌ها در جامعه اسلامی، به مسلمانان هشدار می‌دهد که:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُجْبُونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾^۲

آنهايي که دوست دارند زشتی‌ها در میان مردم باایمان رواج یابد، عذاب دردناکی برای آنها در دنیا و آخرت است و خداوند می‌داند و شما نمی‌دانید.

در آموزه‌های مقدس اسلام، به نسل جوان و همه جنبه‌های وجودی وی از نظر مادی، معنوی، روانی، تربیتی، اخلاقی، دنیوی و اخروی توجه ویژه‌ای شده است تا وی در برابر هجوم دشمنان و

۱. روزنامه جمهوری اسلامی، سخنان مقام معظم رهبری، ۱۳۷۵/۵/۲۲.

۲. نور، ۱۹.

ویرانی پایه‌های تربیتی و فرهنگی مصونیت کافی داشته باشد. سرمایه جوانی در پیشگاه الهی، اهمیت ویژه‌ای دارد تا جایی که در روز حساب فرد باید درباره آن و چگونگی گذران این دوران پاسخ‌گو باشد. پیامبر گرامی اسلام ﷺ می‌فرماید:

«إِنَّ الْعَبْدَ لَا تَزُولُ قَدَمَاهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ وَ عَنْ شَبَابِهِ فِيمَا أَبْلَاهُ»^۱ «در روز قیامت، هیچ بنده‌ای قدم از قدم بر نمی‌دارد تا به این پرسش‌ها پاسخ دهد: اول آنکه عمرش را در چه کاری فانی کرده و دوم آنکه جوانی‌اش را چگونه و در چه راهی صرف کرده است».

افزون بر مسئولیت‌هایی که خود جوانان برای سازندگی خویش دارند، مربیان نیز باید در کمال واقع‌بینی، از یک سو متوجه کمال جوانی باشند و از نیروی انسانی جوانان به گونه‌ای شایسته و به سود ملت و مملکت استفاده کنند و از سوی دیگر باید به کمبودها و نقص‌های طبیعی دوران جوانی توجه کنند و با راهنمایی‌های درست و شایسته و طرح برنامه‌های آگاهانه و عاقلانه، جوانان را برای رسیدن به مدارج عالی آماده سازند و با تعدیل امیال و نیازهای عاطفی‌شان، از سرکشی و طغیان این نیازها جلوگیری کنند.

اما برای اینکه در شناخت جوانان و توانایی‌های آنها به خطا نرویم و یا با قضاوت نابه‌جای خویش دچار افراط و تفریط نشویم و بتوانیم با واقع‌بینی درباره ارزش حقیقی جوانان قضاوت کنیم، باید آموزه‌های الهی در این امر مهم را معیار نفی و اثبات و

قضاوت خود قرار دهیم و از راهنمایی‌های شایسته رهبران بزرگوار اسلام در این باره بهره ببریم. بر این اساس، بایستی در پرتو آموزه‌های دینی و اخلاق اسلامی، جوانانی شایسته، هوشمند، باایمان، با اخلاق، مدیر و مدبّر پرورش دهیم.

بی‌شک، جوامع و افرادی که از دانش و فرهنگ و تربیت درست و شایسته بهره‌ای ندارند و حس زیبایی‌شناسی در ضمیرشان به شکوفایی نرسیده است، نمی‌توانند زیبایی و ارزش دوران جوانی را آن گونه که شایسته است، درک کنند. در مقابل، آنکه سیمای جانش را به زیور دانش و اخلاق بیاراید و وجودش را به ویژگی‌های جمالی و اخلاق انسانی مزین سازد، به جمال معنوی و زیبایی روحانی دست یافته است. از این رو، مربیان باید میل به کسب اخلاق و ویژگی‌های پاک انسانی را در نسل جوان تقویت و آنها را به مردانی شایسته و لایق تبدیل کنند. بنابراین، وظیفه مربیان، فراهم ساختن زمینه‌ای برای نهادینه کردن و تقویت ایمان فطری اخلاقی در ضمیر جوانان و ایجاد عشق به زیبایی‌های معنوی در وجودشان است. در حقیقت، مربیان باید بکوشند تا پرتوهای فروزان پاکی و فضیلت و انسانیت، در وجود جوانان به خمودی و خاموشی نگراید.

تمایل فطری اخلاقی در جوانان، به معنای آمادگی آنها برای پاک بودن است. ولی اگر آنها در محیطی آلوده قرار گیرند و به درستی تربیت نشوند، به سرعت به وجدان اخلاقی و ویژگی‌های انسانی خود پشت می‌کنند و در راه ناپاکی و پلیدی قدم برمی‌دارند. بر این اساس، جوانان باید خود را بشناسند، موقعیت حساس و مسئولیت‌هایی که بر عهده دارند را درک کنند و بدانند

که بخش بزرگی از خوشبخت یا بدبخت بودنشان به دست خود آنها رقم می‌خورد. آنها می‌توانند با پیروی از راه کارهای درست علمی و عملی و با کوشش مداوم خود، در راه فرا گرفتن ویژگی‌های اخلاقی و به کار بستن آنها، زمینه خوشبختی ابدی خود را فراهم آورند و به زیبایی معنوی که مایه محبوبیت اجتماعی است، دست یابند. پدران و مادران و مربیان نیز باید به طبع حساس و زودرنج جوانان بسیار اهمیت دهند و با آنها همواره صمیمانه و محترمانه برخورد کنند؛ زیرا بی‌احترامی و تحقیر شخصیت جوانان از عوامل موثر سر خوردگی و فساد نسل جوان است. بنابراین، جوانان در پرتو مراقبت از خویشان و به کار بستن راهنمایی‌های دلسوزانه مربیان و والدین و آراسته شدن به سجایای اخلاقی و ویژگی‌های پسندیده انسانی، به خوشبختی و سعادت حقیقی دست می‌یابند. چنین جوانانی افزون بر زیبایی‌های جوانی و ظاهری، به زیبایی روحانی و معنوی نیز آراسته‌اند. آنها همواره محبوب و مورد احترام جامعه‌اند. خداوند بزرگ نیز از پاک‌دلی و اخلاق نیکوی آنها راضی و خشنود است. نوشتار حاضر، که با استفاده از آموزه‌های دینی برای جوانان فراهم آمده، در بر دارنده مهم‌ترین مسئله‌های اجتماعی و فرهنگی است، تا زندگی سالمی را با تمسک به فرهنگ پویای اسلام تجربه نمایند و سلامت دنیا و سعادت عقبی را برای خویش رقم زنند. امید که مقبول افتد و آموزه‌هایش را به کار گیرند.